

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

Service sector and tourism

Сфера услуг и туризм

YOSHLAR SAYOHATDO'STLIGI ("TRAVELABILITY") TUSHUNCHASINING NAZARIY TALQINI VA INDIKATORLAR TIZIMI

Navruz-zoda Shohro' Baxtiyor

ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПОНЯТИЯ МОЛОДЕЖНОЙ ПУТЕШЕСТВИЕСПОСОБНОСТИ («TRAVELABILITY») И СИСТЕМЫ ИНДИКАТОРОВ

Навруз-зода Шохру Бахтмюр

THEORETICAL INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF YOUTH TRAVELABILITY AND ITS INDICATOR SYSTEM

Navruz-zoda Shokhru Bakhtiyor

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Tadqiqotda "yoshlar sayohatdo'stligi" (travelability) tushunchasining nazariy asoslari yoritilib, uni aniqlashtiruvchi mezonlar va indikatorlar tizimi ishlab chiqilgan. Yoshlarning turizm sohasidagi faolligini kompleks baholash uchun 10 ta asosiy ko'rsatkichdan iborat integral indeks taklif etilgan. Natijalar yoshlar segmentining turizm bozoridagi o'rmini aniqlash va ularning sayohatga tayyorgarlik darajasini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: yoshlar turizmi, yoshlar sayohatdo'stligi, raqamli kompetensiya, travelability, turistik jozibadorlik, indikatorlar, integral indeks.

Аннотация: В данной работе рассматриваются теоретические основы понятия «туристическая готовность молодежи» (travelability) и разрабатывается система критериев и показателей, позволяющих его уточнить. Для комплексной оценки вовлеченности молодежи в туристскую деятельность предложен интегральный индекс, включающий 10 ключевых показателей. Полученные результаты подчеркивают важность оценки готовности молодежи к путешествиям и формируют методологическую основу для определения их роли и потенциала на туристском рынке.

Ключевые слова: молодежный туризм, молодежная путешественниеспособность, цифровая компетентность, туристическая привлекательность, показатели, интегральный индекс.

Abstract: This study explores the theoretical foundations of the concept of "youth travelability" and develops a structured system of criteria and indicators to define it. A comprehensive assessment approach is proposed through an integral index based on 10 key indicators reflecting various dimensions of youth engagement in tourism. The findings highlight the significance of evaluating youth readiness for travel and provide a methodological basis for identifying their role and potential within the tourism market.

Keywords: youth tourism, youth travelability, digital competence, travelability, tourist attractiveness, indicators, integral index.

■ KIRISH

Zamonaviy global turizm tizimida yoshlar segmenti nafaqat iste'molchi, balki innovatsion rivojlanishning muhim drayveri sifatida shakllanmoqda. Yoshlar turizmi global turizm bozorining eng barqaror va tez moslashuvchan segmentlaridan biri bo'lib, ular (30

yoshgacha bo'lganlar) xalqaro turistik oqimning 23 foizini, ya'ni 296 milliondan ortiq safarni tashkil etadi. Bundan tashqari, yosh sayohatchilar o'rtacha 3000 evroga yaqin mablag' sarflashi va ushbu xarajatlarning 69 foizi bevosita borilgan hududda amalga oshirilishi aniqlangan⁶³.

⁶³ [https://www.wysetc.org/2024/10/out-now-new-horizons-v-a-global-study-of-the-youth-and-student-traveller/?utm](https://www.wysetc.org/2024/10/out-now-new-horizons-v-a-global-study-of-the-youth-and-student-traveller/?utm_source=twitter&utm_medium=social)
<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

Yosh sayohatchilar uchun sayohat faqat dam olish vositasi emas, balki ta'lim, kasbiy rivojlanish, madaniy almashinuv va shaxsiy tajriba orttirish vositasi sifatida qaralmoqda. Shuningdek, raqamlashtirish va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi yoshlar turistik xulq-atvorini tubdan o'zgartirib, sayohat yo'nalishlarini tanlashda yangi omillarni shakllantirmoqda. Tadqiqotlarga ko'ra, ijtimoiy media platformalari yoshlarning sayohat qarorlariga sezilarli ta'sir ko'rsatib, yangi turistik oqimlarni yuzaga keltirmoqda⁶⁴.

Yoshlar turistik jozibadorlik subyekti sifatida, ularning harakatchanligi, yangilikka ochiqqligi va tajribaga yo'naltirilgan iste'mol xulqi yuqori bo'lgan sharoitda namoyon bo'ladi. Ular iqtisodiy, ijtimoiy va xulq-atvor jihatidan faol, harakatchan va barqaror talab shakllantira oladigan taqdirda yoshlar turizm bozori uchun turistik jozibador segmentga aylanadi. Ularning sayohat motivatsiyasi ko'pincha o'zini namoyon qilish, ijtimoiylashuv va yangi bilim hamda ko'nikmalar orttirish bilan bog'liq bo'ladi. Shu jihatdan, yoshlar turizm bozori uchun faqat iste'molchi emas, balki faol kommunikator va targ'ibotchi ham hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, "yoshlar sayohatdo'stligi" (youth travelability) tushunchasini ilmiy jihatdan aniqlashtirish, uning tarkibiy omillari va baholash indikatorlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

■ ADABIYOTLAR TAHLILI

Turistik motivatsiya nazariyalari borasida Graham Dann (1977) tomonidan ilgari surilgan "push-pull" modeli muhim o'rin tutadi. Ushbu modelga ko'ra, turistlarning sayohatga chiqishiga ichki (psixologik) va tashqi (destinatsion) omillar ta'sir ko'rsatadi. Keyinchalik Philip L. Pearce tomonidan ishlab chiqilgan "Travel Career Ladder" konsepsiyasi turistlarning ehtiyojlari vaqt o'tishi bilan murakkablashib borishini asoslab beradi. Ushbu yondashuv yoshlarning sayohatga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini tushuntirishda muhim nazariy asos hisoblanadi. Yoshlar turizmining o'ziga xos xulq-atvori va xususiyatlarini o'rganishda WYSE Travel Confederation tomonidan olib borilgan "New Horizons" tadqiqotlari muhim empirik manba hisoblanadi. Mazkur tadqiqotlar yosh sayohatchilarning uzoq muddatli safarlarga moyilligi, yuqori darajadagi xarajatlari hamda tajribaga yo'naltirilgan sayohatlarni afzal ko'rishini ko'rsatadi. Shuningdek, UN Tourism hisobotlarida yoshlar turizmi global turizmning eng barqaror segmentlaridan biri sifatida baholanadi.

■ TADDIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot yoshlar sayohatdo'stligi tushunchasini nazariy va amaliy jihatdan asoslash hamda uni baholash indikatorlarini ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqotda kompleks yondashuv qo'llanilib, kvantitativ va qisman sifat metodlari uyg'unlashtirildi. Tadqiqot obyekti sifatida 16–30 yoshdagi yoshlar turizmi jarayoni, predmeti sifatida esa yoshlarning sayohatga tayyorgarlik darajasi olindi. Empirik ma'lumotlar maxsus ishlab chiqilgan so'rovnomaga orqali yig'ildi. Baholash uchun 5 ta asosiy mezon ajratildi: psixologik-motivatsion,

moliyaviy tayyorgarlik, ekologik ong, raqamli faollik va amaliy sayohat xulqi. Ushbu mezonlar 10 ta indikator orqali o'lchandi. Ma'lumotlarni tahlil qilishda Likert shkalasi (1–5), foiz va sonli ko'rsatkichlardan foydalanildi. Barcha indikatorlar normallashtirilib, ularning o'rtacha qiymati asosida yoshlar sayohatdo'stligi indeksi hisoblandi.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

Yoshlarning jozibadorligi deganda ularning ijtimoiy faolligi, innovatsion salohiyati, iste'mol xulqi, madaniy ochiqqligi va demografik salmog'i orqali hudud, iqtisodiyot yoki jamiyat rivojiga ta'sir ko'rsatish qobiliyati tushuniladi.

Yoshlarning turistik jozibadorligi — bu yoshlar segmentining turizm bozori uchun yuqori harakatchanlik, tajriba yo'naltirilgan iste'mol, raqamli kommunikativ faolligi va uzoq muddatli iqtisodiy salohiyat orqali barqaror talab shakllantirish qobiliyatini ifodalovchi kategoriyadir.

Yoshlarning turistik jozibadorligini belgilovchi bir qator omillar mavjud (1-rasm):

1. Harakatchanlik va sayohatga yuqori moyillik omili. Yoshlar boshqa yosh guruhlariha nisbatan ko'proq sayohat qilishadi. Ular turizmga yuqori motivatsiyaga ega bo'lib, tez-tez va qisqa muddatli sayohatni amalga oshirishga, sarguzasht, tajriba va yangilik izlashga intilishadi. Bu ularni turizm bozori uchun faol va dinamik segmentga aylantiradi.

2. Tajribaga yo'naltirilgan iste'mol omili. Zamonaviy yoshlar moddiy narsalardan ko'ra sayohat va dam olishni tajriba va emotsiyaga asoslangan tarzda qadrlaydi. Bu festivallar, sarguzashtlar, madaniy tadbirlar va ekstremal faoliyatlar orqali amalga oshadi. Shu sababli ular yuqori emotsional qiymatga ega turistik mahsulotlarni faol iste'mol qilishadi.

3. Raqamli ta'sir kuchi omili. Yoshlarning ijtimoiy tarmoqlarda yuqori faolligi, sayohati haqida content yaratishi ularning tashrif buyurgan hudud yoki xizmat haqida keng auditoriyaga tezkor axborot tarqatishiga imkon beradi, bu esa destinatsiyalar va turistik xizmatlarni targ'ib qilishda yuqori ta'sir ko'rsatadi. Masalan, bir yosh turist o'z tajribasini Instagram sahifasi orqali bir qancha kuzatuvchilari bilan bo'lishib ularni ham sayohatga jalb qilishi mumkin.

Bu esa marketing xarajatlarini kamaytiradi va virusli reklama effektini beradi.

4. Ommaviylik va barqaror talab omili. Yoshlar narxga sezgir bo'lishiga qaramay, ommaviy ravishda sayohat qilishadi. Ular byudjet segmentini rivojlantiradi, hostellarm arzon transport, fast food bozorini kengaytiradi, ommaviy turizm oqimini shakllantiradi. Bu esa turizm iqtisodiyotida yangi segmentlarni paydo qiladi.

5. Uzoq muddatli strategik qiymat omili. Bugungi yosh turist kelajakda yuqori daromadli sayohatchiga aylanishi, ma'lum hududga sodiqlik hosil qilishi va takroriy tashriflarni amalga oshirishi mumkin. Shu

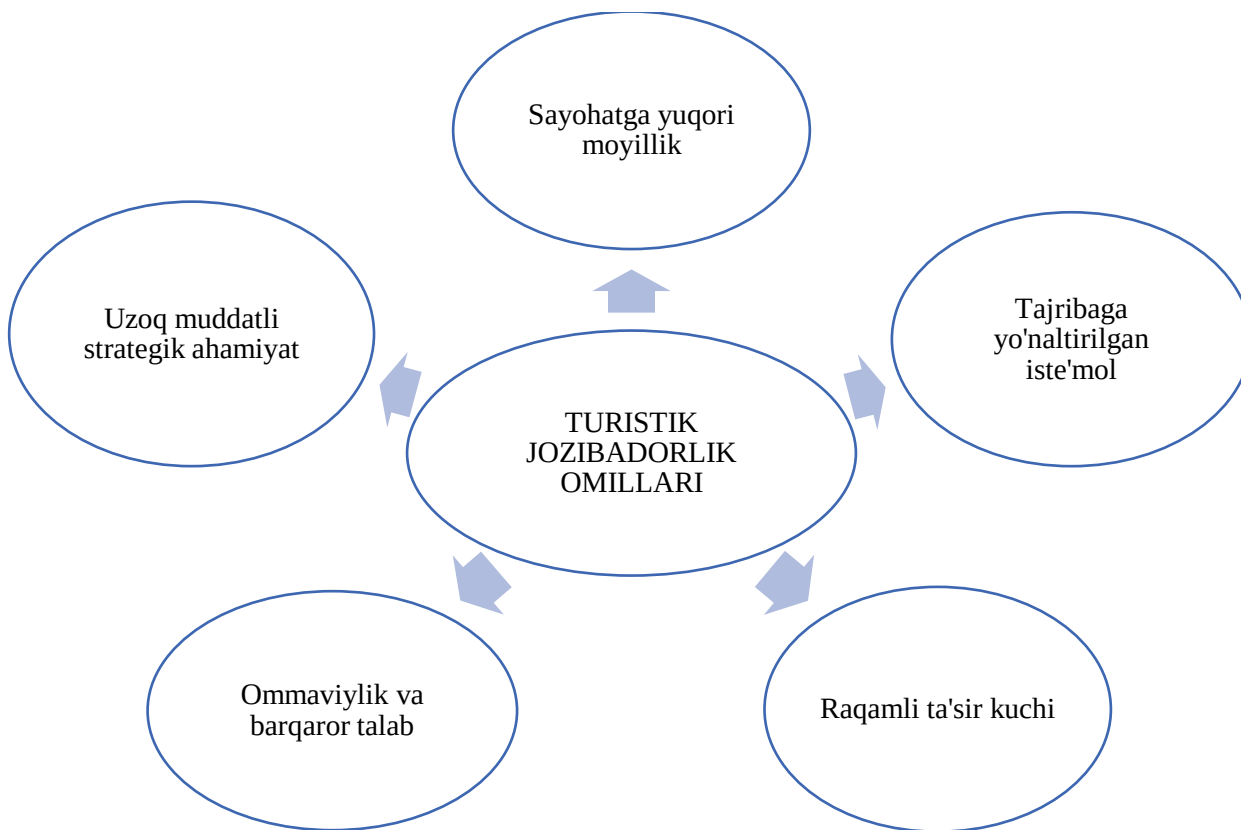
⁶⁴ https://www.travelmedia.ie/blog/travel-trends-blog-september-2024-younger-travelers-tiktok-trends-and-shifting-preferences-the-new-wave-of-global-tourism/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=travel-trends-blog-september-2024
<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

sababli ular turizm sanoati uchun uzoq muddatli strategik segment hisoblanadi.

“Youth travelability” tushunchasi ingliz tilidan tarjima qilinganda “yoshlarning sayohat qobiliyati” yoki “yoshlarning sayohatbardoshligi” ma’nolarini anglatadi. Mazkur atama yoshlarning turistik safarlarni amalga oshirishga bo’lgan imkoniyati, tayyorgarligi,

moslashuvchanligi va harakatchanlik darajasini ifodalaydi. U faqat sayohat qilish istagini emas, balki sayohatni real amalga oshirish imkonini beruvchi omillar yig’indisini ham qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarning turistik jozibadorligini yanada aniqroq ifodalash maqsadida “yoshlar sayohatdo’stligi” iborasini qo’llashni maqsadga muvofiq deb topdik.

1-rasm Yoshlarning turistik jozibadorligini belgilovchi omillar

Yoshlar sayohatdo’stligi tushunchasi yoshlarning turistik jozibadorlik darajasini ifodalovchi, ularning sayohatni amalga oshirish imkoniyatlari, resurslari va sharoitlari bilan belgilangan kategoriya sifatida talqin etiladi. Yoshlar sayohatdo’stligi besh asosiy elementlar asosida shakllanadi 2-rasm:

1. Iqtisodiy imkoniyat. Sayohat qilish uchun daromad manbalarining mavjudligi, xarajat qilish qobiliyatining shakllanganligi muhim. Yoshlar odatda, kam byudjetga ega bo’lganliklari uchun chegirmalar, arzon transport va turar joylarni tanlashadi. Ushbu harakatlar ularning sayohatdo’stlik darajasini oshiruvchi omillardan bo’lib hisoblanadi. Iqtisodiy barqarorlik yoshlarning turizm bozorida muntazam ishtirokini ta’minlaydi.

2. Infratuzilmaviy ochiqlik. Transport tizimining rivojlanganligi, ichki va tashqi yo’nalishlarning ochiqligi, viza rejimining soddaligi hamda axborot infratuzilmasining mavjudligi yoshlarning mobil harakatini belgilovchi asosiy institutsional omillardir. Infratuzilma qanchalik qulay va integratsiyalashgan bo’lsa, yoshlarning sayohatga kirish imkoniyati shunchalik yuqori bo’ladi.

3. Raqamli kompetensiya. Yoshlarning sayohatni amalga oshirishda onlayn platformalar orqali bron qilish,

narxlarni solishtirish, sayohat yo’nalishini rejalashtirish va ijtimoiy tarmoqlar orqali tajriba almashish ko’nikmalari sayohatdo’stlik ko’rsatkichining ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Yoshlarning AKT dan faol foydalanishlari ularni nafaqat turist sifatida, balki destinatsiyani shakllantiruvchi subyekt sifatida ham namoyon etadi.

4. Psixologik tayyorgarlik. Sarguzashtga moyillik, madaniy ochiqlik, mustaqil sayohat qilish qobiliyati va yangilikka intilish yoshlarning turistik faolligini rag’batlantiruvchi psixologik omillardir. Ushbu komponent yoshlarning safar davomiyligi, yo’nalish tanlovi va iste’mol xatti-harakatlariga sezilarli ta’sir ko’rsatadi.

5. Vaqt resursi va institutsional sharoit. Yoshlar asosan ta’lim olish bilan band bo’lganliklari uchun, sayohat qilishni ta’til davrlariga moslashtirishadi. Bundan tashqari turli davlat tomonidan taklif etilgan ta’lim grantlari, qo’llab-quvvatlov dasturlari sayohatdo’stlik darajasini belgilovchi muhim omillardan hisoblanadi. Vaqt resursining mavjudligi yoshlarning qisqa muddatli va mavsumiy safarlarga faol jalb etilishiga imkon yaratadi.

2-rasm. Yoshlar sayohatdo'stligining asosiy elementlari

Yuqoridagi besh determinant o'zaro integratsiyalashgan holda "Yoshlar sayohatdo'stligi" darajasini shakllantiradi. Agar yoshlar moliyaviy jihatdan etarli, transport va axborotga erkin kira oladigan, psixologik jihatdan ochiq va mobil bo'lsa, unda ularning travelability darajasi yuqori hisoblanadi. Travelability darajasi oshgan sari yoshlarning turistik jozibadorligi kuchayadi. Natijada turizm bozorida:

faol va barqaror yosh segmenti shakllanadi;
 innovatsion va tajribaga yo'naltirilgan mahsulotlarga talab ortadi;
 destinatsiyalarning raqamli imidji mustahkamlanadi;
 takroriy tashriflar ehtimoli oshadi.

Yoshlar sayohatdo'stligi darajasini aniqlashda subyektiv baholash va xulq-atvor ko'rsatkichlariga asoslangan mezonlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mezonlar psixologik, iqtisodiy, raqamli va xulq-atvor omillarini qamrab oladi. Mazkur tadqiqot doirasida yoshlar sayohatdo'stligini aniqlashtirish uchun quyidagi asosiy mezonlar ajratib olindi (3-rasm):

1. Psixologik-motivatsion mezon. Yoshlar sayohatdo'stligini aniqlashtirishning birlamchi va fundamental ko'rsatkichi psixologik-motivatsion mezon bo'lib hisoblanadi. Turizm bo'yicha klassik va zamonaviy nazariyalarga ko'ra (motivatsion "push-pull" modeli⁶⁵ (Dann, 1977; Crompton, 1979), ehtiyojlar ierarxiyasi konsepsiyasi⁶⁶ (Pearce, 1988; 2005), tajriba iqtisodiyoti nazariyasi⁶⁷ (Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999)) sayohatga bo'lgan moyillik avvalo ichki ehtiyoj, qadriyat va shaxsiy intilishlarga bog'liq.

Sayohat yoshlar uchun nafaqat hordiq, balki dunyoqarashni kengaytirish, mustaqillikni shakllantirish, yangi do'stlar orttirish, yangi tajriba orttirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Agar sayohat yosh ongida qadriyat darajasiga ko'tarilgan bo'lsa, u holda u turizmga nisbatan barqaror ijobiy munosabatda bo'ladi. Bu holat sayohatdo'stlikning ichki tayanchini tashkil etadi

Psixologik-motivatsion mezon quyidagi komponentlarni qamrab oladi:

- ✚ Sayohatning shaxsiy hayotdagi o'rni.
- ✚ Sayohatga nisbatan emotsional munosabat.
- ✚ Sayohatni rivojlanish vositasi sifatida qabul qilish.
- ✚ Safar rejalashtirishga ichki tayyorlik.
- ✚ Sayohatni hayotiy ustuvorlik sifatida tan olish.

Mazkur mezon yoshlar sayohatdo'stligining sifat jihatini belgilaydi. Chunki iqtisodiy imkoniyat mavjud bo'lgan taqdirda ham, agar motivatsiya past bo'lsa, real sayohat faolligi yuzaga kelmaydi.

2. Moliyaviy tayyorgarlik mezon. Turizm iqtisodiy faoliyat turi bo'lib, moliyaviy imkoniyat bilan bevosita bog'liq. Yoshlar sayohatdo'stligining ko'rsatkichi ularning daromad darajasi bilan emas, balki daromad tarkibida sayohat uchun ajratiladigan ulush bilan belgilanadi. Bu shaxsning qadriyat tanlovini aks ettiradi.

Moliyaviy tayyorgarlik mezon sayohatning iqtisodiy barqarorlik bilan integratsiyasini ifodalaydi. Agar yosh shaxs daromadining ma'lum qismini sayohat uchun rejalashtirsa, bu sayohatning uning hayotidagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Moliyaviy tayyorgarlik quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- ✓ Sayohat uchun ajratiladigan byudjet ulushi;
- ✓ Safarni oldindan rejalashtirish amaliyoti;
- ✓ Moliyalashtirish manbalarining xilma-xilligi;
- ✓ Tejamkor yoki byudjetli sayohat strategiyalaridan foydalanish.

Mazkur mezon iqtisodiy barqarorlik va sayohatga nisbatan 284trategic yondashuvni ifodalaydi. Moliyaviy tayyorgarlik past bo'lsa, psixologik motivatsiya mavjud bo'lishiga qaramay, sayohat faolligi cheklanadi. Shu bois bu mezon sayohatdo'stlikning amaliy imkoniyat komponentini aks ettiradi.

3. Ekologik ong mezon. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi turizmni ekologik va ijtimoiy mas'uliyat bilan uyg'unlashtirishni talab etadi. Zamonaviy yoshlar global ekologik muammolar haqida xabardor va mas'uliyatli xulq-atvorni qadrlaydigan avlod sifatida shakllanmoqda. Yashil turizmga ijobiy munosabat yoshlarning nafaqat sayohatga moyilligini, balki mas'uliyatli sayohatchi sifatida shakllanganligini ham ko'rsatadi. Shuningdek, ularning ekologik savodxonligi, tabiatga mas'uliyatli munosabati, mahalliy madaniyat va hamjamiyatlarga hurmat darajasini ko'rsatadi.

Ekologik ong mezon sayohatdo'stlikning sifat jihatini belgilaydi. Chunki sayohatning intensivligi emas, balki uning barqaror va mas'uliyatli shaklda amalga oshirilishi muhim hisoblanadi.

Mazkur mezon quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ekoturizmni qo'llab-quvvatlash darajasi;

⁶⁵ Dann, G. M. S. (1977). *Anomie, ego-enhancement and tourism*. Annals of Tourism Research. Crompton, J. L. (1979). *Motivations for pleasure vacation*. Annals of Tourism Research

⁶⁶ Pearce, P. L. (1982). *The Social Psychology of Tourist Behaviour*. Pergamon Press.

⁶⁷ Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy*. Harvard Business School Press.

- chiqindilarni kamaytirish, resurslarni tejash kabi xatti-harakatlar;
- ekologik yo'nalishlarni tanlash istagi;
- mahalliy iqtisodiyotga hissa qo'shish motivatsiyasi.

Ekologik ong yuqori bo'lgan yoshlar turizm jarayonida ijtimoiy mas'uliyatni namoyon etadi va bu holat sayohatdo'stlikning zamonaviy standartlarga mosligini bildiradi.

4. Raqamli turizm faolligi mezon. Raqamli transformatsiya turizm sohasini tubdan o'zgartirdi. Onlayn bron qilish tizimlari, mobil ilovalar, elektron to'lovlar va ijtimoiy tarmoqlar sayohat jarayonining ajralmas qismiga aylandi. Yoshlar avlodi "raqamli avlod" sifatida texnologik vositalardan faol foydalanadi. Shu sababli, Yoshlarning raqamli savodxonligi va texnologik moslashuvchanligi sayohat imkoniyatlaridan foydalanish darajasini belgilaydi. Raqamli turizm faolligi quyidagilar orqali namoyon bo'ladi:

- safarni mustaqil onlayn rejalashtirish;
- bron va to'lovlarni raqamli platformalar orqali amalga oshirish;
- mobil navigatsiya va turistik ilovalardan foydalanish;

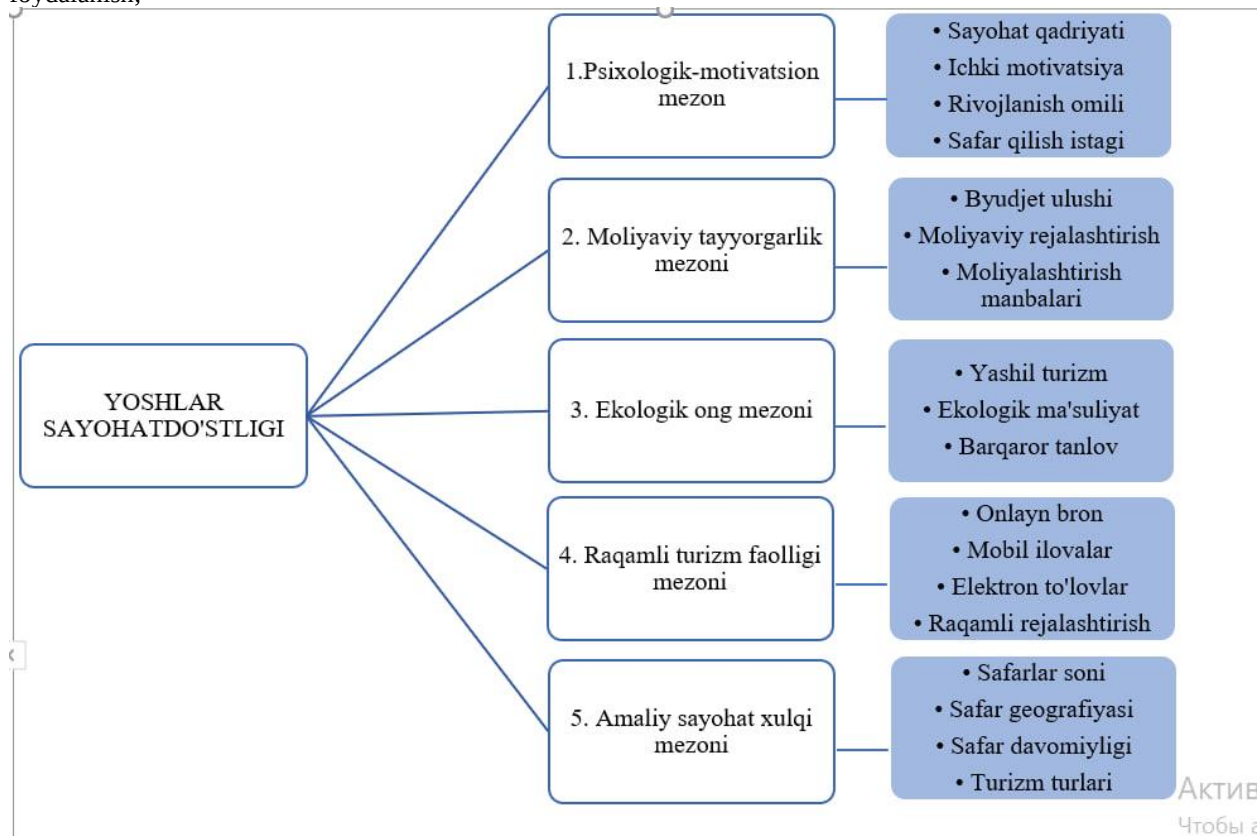
ijtimoiy tarmoqlarda turistik kontent almashish. elektron to'lov vositalaridan foydalanish

Mazkur mezon yoshlarning institutsional va texnologik muhit bilan integratsiyalashuv darajasini ko'rsatadi. Raqamli imkoniyatlardan foydalana olmaslik sayohat xarajatlarini oshirishi va sayohat imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Raqamli kompetensiya sayohatdo'stlikning zamonaviy ko'rsatkichidir.

5. Amaliy sayohat xulqi mezon. Nazariy motivatsiya va iqtisodiy tayyorgarlik real xatti-harakat bilan tasdiqlanmasa, sayohatdo'stlik to'liq shakllangan deb hisoblab bo'lmaydi. Shu sababli, amaliy sayohat tajribasi muhim empirik indikator sifatida ajratiladi. Amaliy sayohat xulqi quyidagilar orqali baholanadi:

- amalga oshirilgan safarlar soni;
- ichki va tashqi safarlar nisbati;
- safar davomiyligi;
- turizm turlari xilma-xilligi;
- sayohat tarkibi (yakka, guruh, oila).

Mazkur mezon sayohatdo'stlikning natijaviy komponentini ifodalaydi. Agar yosh shaxs muntazam safar qilsa va turizmning turli shakllarida ishtirok etsa, bu yuqori darajadagi sayohat integratsiyasini ko'rsatadi.

3-rasm. Yoshlar sayohatdo'stligini aniqlashtirish mezonlari

Ushbu mezonlar o'zaro bog'liq holda yoshlarning sayohatga nisbatan umumiy tayyorgarlik darajasini aks ettiradi va yoshlar sayohatdo'stligining alohida jihatini ifodalaydi: psixologik mezon – ichki motivatsiya, moliyaviy mezon – iqtisodiy imkoniyat, ekologik mezon – sifat va mas'uliyat, raqamli mezon – texnologik integratsiya, amaliy mezon – real xulq-atvor. Ularning birgalikdagi tahlili yoshlar sayohatdo'stligini kompleks

va ko'p o'lchovli ijtimoiy hodisa sifatida baholash imkonini beradi.

Mazkur mezonlar asosida yoshlar sayohatdo'stligi darajasi motivatsion-qadriyat daraja, iqtisodiy tayyorgarlik, raqamli integratsiya, barqarorlik va ekologik ong, xulq-atvor va mobilitet darajasi kabi yo'nalishlarda baholanadi. Yoshlar sayohatdo'stligini

aniqlash uchun har bir mezon doirasida 10 ta asosiy indikatorlarni ishlab chiqdik:

1. Sayohatning shaxsiy hayotdagi ahamiyati (psixologik-motivatsion mezon).
2. Sayohatga ichki motivatsiya darajasi (psixologik-motivatsion mezon).
3. Sayohat uchun ajratiladigan byudjet ulushi (moliyaviy tayyorgarlik).
4. Moliyaviy rejalashtirish darajasi (moliyaviy tayyorgarlik mezon).
5. Ekologik ong darajasi (ekologik ong mezon).
6. Raqamli turizm vositalaridan foydalanish darajasi (raqamli turizm faolligi).
7. Sayohatlar chastotasi (amaliy sayohat xulqi mezon).
8. Sayohat geografiyasi (amaliy sayohat xulqi mezon).
9. Sayohat davomiyligi (amaliy sayohat xulqi mezon).
10. Turizm turlari xilma-xilligi (amaliy sayohat xulqi mezon).

Mazkur indikatorlar yoshlar sayohatdo'stligining ijtimoiy, iqtisodiy va xulq-atvor komponentlarini kompleks tarzda qamrab oladi. Yoshlarni guruhlariga ajratish maqsadida tavsiya etilgan indikatorlar yordamida so'rovnoma savollari tuziladi. Asosiy ma'lumotlar respondentlarning subyektiv baholari va xulq-atvor ko'rsatkichlarini aniqlashga orqali yig'iladi. So'rovnomada fikrlarni baholashda quyidagi miqdoriy o'lchov usullarini tavsiya etamiz:

- Likert shkalasi (1–5 ball) – psixologik, ekologik va motivatsion indikatorlar uchun;
- foiz (%) ko'rsatkichlari – moliyaviy indikatorlar uchun;
- chastota va sonli ko'rsatkichlar – sayohat tajribasi uchun;
- dichotomik (0/1) baholash – raqamli vositalardan foydalanishda.

Tavsiya etilgan indikatorlar va o'lchov usullari orqali yoshlar sayohatdo'stligi (travelability) darajasini kompleks baholashda kvantitativ (miqdoriy) yondashuv qo'llaniladi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot doirasida yoshlarning sayohatga nisbatan motivatsiyasi, moliyaviy tayyorgarligi, ekologik ong darajasi, raqamli kompetensiyasi hamda amaliy sayohat xulqi ko'p omilli tizim sifatida o'rganiladi. Ma'lumotlar bir vaqt oralig'ida respondentlar o'rtasida so'rovnoma orqali yig'ilib, yoshlar sayohatdo'stligining hozirgi holatini baholash va omillar o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlash imkonini beradi. Mazkur metodologiya yoshlar sayohatdo'stligini aniqlashda kompleks, tizimli va miqdoriy yondashuvni ta'minlaydi. Taklif etilgan indikatorlar tizimi yoshlar turizmi rivojlanishini baholash hamda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish uchun metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlarning turistik jozibadorligi faqat ularning sayohat chastotasi bilan emas, balki psixologik motivatsiya, moliyaviy resurslar, raqamli kompetensiya, ekologik ong va amaliy xulq-atvor kabi omillarning o'zaro integratsiyasi orqali shakllanadi. Ishlab chiqilgan mezonlar va indikatorlar

tizimi yoshlar turizmini baholashda mavjud yondashuvlardan farqli ravishda kompleks va tizimli metodologiyani taklif etadi. Xususan, taklif etilgan integral indeks yoshlarning sayohatga tayyorgarlik darajasini miqdoriy baholash, ularni segmentatsiya qilish hamda turizm bozorida o'rni aniqlash imkonini beradi.

Muallif (lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Navruz-zoda Shohro' Baxtiyor, Buxoro davlat universiteti doktoranti (DSc) / Навруз-зода Шохру Бахтиёр, докторант (DSc) Бухарского государственного университета / Navruz-zoda Shokhru Bakhtiyor, DSc student of Bukhara state university

E-mail: shox.zoda91@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6325-8370

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UN Tourism. The Power of Youth Travel. – Madrid: UNWTO, 2016. <https://www.wysetc.org/research>.
2. WYSE Travel Confederation. New Horizons V: A global study of the youth and student traveller. – Amsterdam, 2024.
3. UN Tourism. World Tourism Barometer. – Madrid, 2024.
4. Henkel R, Henkel P, Agrusa W and Tanner J (2006) Thailand as a tourist destination: Perceptions of international visitors and Thai residents. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 11(3):269–287.
5. Graham Dann. Anomie, ego-enhancement and tourism // *Annals of Tourism Research*. – 1977. – Vol. 4(4). – P. 184–194.
6. Philip L. Pearce. The Ulysses Factor: Evaluating Visitors in Tourist Settings. – New York: Springer, 1988.
7. Pearce, P. L. (1982). *The Social Psychology of Tourist Behaviour*. Pergamon Press.
8. Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy*. Harvard Business School Press.
9. S.R.Bobokalonov. Jozibador turizm destinatsiyalarni shakllantirishga oid konseptual yondashuvlarning ilmiy-nazariy tahlili. *Iqtisodiyot va turizm* xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali. No 6 (20) 2024. 31-37 b.
10. Richard W. Butler. The concept of a tourist area cycle of evolution // *Canadian Geographer*. – 1980. – Vol. 24(1). – P. 5–12.
11. Erik Cohen. Toward a sociology of international tourism // *Social Research*. – 1972. – Vol. 39(1). – P. 164–182.
12. World Bank. Tourism for Development Report. – Washington DC, 2023.
13. UNESCO. Sustainable Tourism and Youth Engagement Report. – Paris, 2022.
14. E.E. Кабанова. Туристическая привлекательность как фактор социально-экономического развития муниципального образования. *Журнал «Актуальные проблемы*

гуманитарных и естественных наук». Номер 11 (70). 2014. - 402-405 с.

15. Б.Н Навруз-Зода, Н.С Ибрагимов. Туристик ҳудуд рақобатбардошлиги Монография. Бухоро: "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2017-156 б.

16. B.Navruz-Zoda, N.Ibragimov. The measures for improving virtual activity of incoming urban tourism in Uzbekistan. World Journal of Tourism Small Business Management. Volume 1 (3), 2007.43-49

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz